

## ***Celâl ve Cemâl Aynasından Kadın***

Cevâdî Âmûlî, Çev.: Ejder Okumuş İstanbul: İnsan Yayınları, 1996, 364 s.

*Hülya TERZİOĞLU\**

Kadın mevzuu pek çok disiplinin alaka duyduğu bir konudur. Her disiplin açısından bu alaka hasseten kadını anlama/anlamlandırma saikiyle ortaya konduğu kadar kadınla birlikte erkeği anlama, aileyi anlama, hatta toplumu ve o toplumun içinde bulunduğu medeniyeti anlama saikiyle de temayüz etmiştir. Tanıtımını yaptığımız *Celâl ve Cemâl Aynasında Kadın* başlıklı bu eser Şii geleneği içerisinde yetişmiş ve tasavvufî metot ile meseleleri ele alan İran'lı âlim Cevâdî Âmûlî'ye (1933-) aittir. Eserin “Açıklama ve Teşekkür” bölümünde kendisinin de ifade ettiği gibi eser Cevâdî Âmûlî'nin 1989-1990 yılları arasında Kum'da Zehra Üniversitesinde okuttuğu konuların özetinden oluşmaktadır.

Eser 38 sayfalık uzun bir Önsöz kısmı ile toplam dört bölümden oluşmuştur:

Birinci Bölüm: Kur'ân'da Kadın, İkinci Bölüm: İrfan'da Kadın, Üçüncü Bölüm: Burhan'da Kadın ve Dördüncü Bölüm: Şüphelerin ve Karşıt Rivayetlerin Çözümü başlıklarını taşımaktadır. Aşağıda bu bölümler öne çıkan içerikleri ile özetlenecektir.

### **Önsöz Bölümü**

Yazarın İran Radyo Televizyonunda düzenlenen bir seminerinin deşifresi olan bu bölüm, aynı zamanda yine kadın sorunlarıyla alakalı araştırmalar yapan bir merkez (Merkez-i Mütâleât-i Mesâil-i Zenân) tarafından kendisiyle yapılan bir mülakatın içeriğinden alıntıdır.

Önsöz'de kitabın temel tezleri muhtasar bir surette ele alınmış ve örneklendirilmiştir. Konuya eserin hemen başında celâl ve cemâl kelimelerinin insandaki tecellisi anlatılarak başlanmaktadır. Yazar İbni Arabî mektebinden olduğu için ilâhî esmânın varlığa tecellisi görüşünü eserin tamamında kullanmaktadır. Buna göre ilâhî isimlerden olan celâl ve cemâlin çeşitli görüntü ve yansımaları vardır. Fakat Hakk'ın celâli cemâlinde, cemâli de celâlinde gizli olduğu için, ilâhî celâlin mazharı olan şey, kendi içinde Hakk'ın cemâline, Allah'ın cemâlinin mazharı olan şey de kendi içinde ilâhî celâle sahip olacaktır. Bu manada erkekte tecelli eden celâl ile kadında tecelli eden cemâl özde kesin ve net bir ayırım olarak da okunmamalıdır. Yazar bu durumu “Kısasta hayat vardır” (el-Bakara

---

\* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, hulyaterzioglu@sakarya.edu.tr

2/179), “Şehitlerin ölümsüzlüğü” (Âl-i İmrân 3/169), “Savaşın -müminlerin hoşuna gitmese de- onlar için hayırlı olacağına vurgulanması” (el-Bakara 2/216), “Allah’ın her şeyin yaratıcısı olduğu ve O’nun her şeyi en güzel biçimde yaptığının ifadelendirilmesi” (ez-Zümer 39/62; es-Secde 32/7) gibi ayetlerle açıklamıştır.

Celâl ve cemâldeki tecellilerin bu iç içeliği bazı aklî mukayeselerle de teyit edilmekte ve celâlin cemâl elbisesinde gizlenmesi anolojisi; cennetin, zorluk, sıkıntı, ızdırap ve zahmetlerin, seyru sülûkün güçlüklerinin, küçük, orta ve büyük cihattaki sabır ve tahammülün içinde yer almış olması örnekleri verilmektedir. (s.15) Yazar kaynak göstermeksizin Hz. Ali’den naklen “Kadının celâli cemâlinde, erkeğin cemâli celâlidir.” sözünü düşüncelerini güçlendirmek maksadıyla kullanmaktadır.

Kur’ân’da kadının nezaket ve letafet içinde defaatle konu edildiği belirtilirken, Hz. İbrahim’in eşinin kutsallık ve temizliği, meleklerle karşılaşma şekli, annelik müjdesini duyma tarzı, şaşkınlık hâli ve verdiği nazikçe tepki örnek olarak anlatılmıştır. (Hûd 11/71) Bazı kadınların eşlerinden önce Müslüman olduklarını hatırlatan yazar, ilerleyen bölümlerde hidayetlenme ve öğüt alma noktasında kadının yaratılışının erkeğe göre avantajlarını konu etmektedir. Velid b. Muğîre’nin kızı ve Saffan b. Ümeyye’nin de eşi olan hanım, aynı şekilde Hâris b. Hişâm’ın kızı Ümmü Hakîm, kocası İkrime b. Ebî Cehil’den önce İslâm’ı kabul eden kadınlar arasında zikredilmektedir (Muvatta, *Kitâbü’n-Nikah*, 370-371).

Kitabın temel tezlerinden birisi de erkeklik ve kadınlık özelliklerinin gerçekte - insanî ve imânî hususlar söz konusu olduğunda- bir etkisi olmadığı şeklindedir. Bu cümleden yola çıkarak dünyevî umurdaki kadın-erkek farklılaşması mühim addedilmemektedir. Nihayetinde bu durumlar bir bakıma zorunluluk, bir bakıma da süreç içinde ve şartların yenilenmesiyle değişkenlik arz edecek hususlar cümlesindedir. Baba her ne kadar “kavvâm” sıfatını taşısa da anne aile içinde sevgi, dostluk, vefa ve ilgi üzerine kurulmuş bir yuvanın asıl bânîsidir. Dolaylı veya dolaysız olarak aile fertleri birbirlerine karşı merhametli ve sevgili olup, fitrî bağlarını dinî eğitim ve öğretimleri ışığında geliştirirler, ki bu da sıla-yı rahim çerçevesinde zorunlu kılınmış, bunu uygulamayanlar lânetlenmiştir. Toplum da bu küçük yapı taşı olan aileler oluşturur (el-Bakara 2/27; er-Ra’d 13/25). Kadının ayrıca nesepsel bağı temin kadar, emzirme yoluyla yabancı bireyleri mahrem yaparak sebepsel (sıhriyet) bağı oluşturmada da rolü büyüktür (el-Furkân 25/54).

Klasik tefsir kültüründe çokça tartışılan, insanın yaratılışını konu edinen Nisâ Suresi 1. ayette geçen nefis-i vâhide terimine yüklenen anlam; öz, cevher, temel, asıl, kök ve şeyin kendi gerçekliği olarak okunmuştur. Dolayısıyla murat ruh, can vb. anlamları çıkarılamaz. “Falanca kendi nefsiyle bana geldi.” denildiğinde falan kimsenin bizzat kendisinin gelmiş olduğu anlatılmak istenmiştir. Dolayısıyla nefis, ayn, yani zatın aslı demektir (en-Nisâ 4/1; el-A'râf 7/186; ez-Zümer 39/6). Yazar kaburga kemiği meselesinde Şii kaynakları esas alarak İmam Sâdık'tan nakille “Böyle bir durumda Adem'in bazı parçalarının bazı parçalarıyla nikahlandığı manası çıkar ki bu reddedilmelidir.” şeklinde bir yoruma da yer vermektedir (s.28). Konu ile ilgili rivayetlerin ya senedi açısından ya da delaleti bakımından problemliliğini söyleyen Âmulî, “Bu rivayetler doğru bile olsa teabbüdi veya fikhî bir mesele değildir ki başka delillerle güçlendirilmek gereksin.” demektedir (s.30).

Kadın-erkek ilişkisinden maksat; daha çoğu hayvanlarda ve cahiliye insanlarında bulunan şehvetin dindirilmesi mi, yoksa kadın ve erkeğin birbirlerine yönelerek sila-yı rahim havzasını oluşturmaları, meleklerin secde ettiği, pek çok meleğin de kendisine hizmet ettiği varlığın eğitimi ve yetiştirilmesi, Allah'ın halifesinin sırrı olarak yaratılış meselelerinden pek çoğunun çözümlenmesini sağlayacak aklı ilgi, bilgi, sevgi ve esmâî dostluk mudur (s.31)? Kur'an'da hayvanların şehvî ilgisinden ilâhî ayet diye söz edilmezken, “İnsanlarda kadın-erkeğin birbirine ilgisi bu mazharı taşır.” (er-Rûm 30/21) diyen yazar kadın-erkek ilişkisinin yalnızca nefsânî arzular temelinde anlaşılmasının çirkinliğine işaret etmektedir.

Önsöz'ün sonlarında ise İslâm fakihlerinin nikahta muhayyerlik şartının bâtil sayılması gerektiği şeklindeki görüşleri paylaşarak, bu bağın sıradan akitlerden farkına işaret edilmiştir. Son olarak İslâm'da kadının onurunun korunmasında Allah'ın hakkının olduğu, bu sebeple ne kadının kocasının rızası ne de kadının hoşnutluğu zânînin had cezasını kaldırmaz, tespitinin altı çizilmektedir. Kadının namusunda Allah'ın hakkı vardır. Namus mal değildir, oysaki “Bir kimse bir kimsenin malını çalsa malı çalınan affettiğinde had cezası kalkar.” denilmiştir (s.36).

### **Kur'an'da Kadın**

Yazar Kur'an'da kadın konusunu incelemeyi önce bir konunun Kur'an'dan nasıl araştırılacağına dair bazı tespitlerini paylaşmıştır. Buna göre bir konu Kur'an'dan okunacağı zaman, bu konu zihnin bir kenarında durmakla beraber

Kur'an'ın tamamını okumayı önermekte ve buna "tertîbî tefsir" demektedir. Bundan sonra asıl konuyu ayrıca ilgili yerlerden okumayı önermektedir ki buna da "konulu tefsir" adını vermektedir. "Bundan sonra Ehl-beyt kanalıyla gelen rivayetler ele alınmalı ve konu ilgili ayetler ve rivayetlerin ışığında aydınlatılmalı." denilmiştir. Cevâdî Âmûlî'ye göre Kur'an hem deneysel hem akli hem de irfânî yolla davasını anlatmaktadır. Kadın mevzuunda da aynı temellendirilmelerin yapıldığı iddia edilmektedir.

Bu bölümde üzerinde yoğunlukla durulan konular, insanın Allah'a ruhuyla muhatap olması, kadınlık ve erkeklığın dünyevî işlerde anlamlı bulunması, cinsiyet ayrımının kulluğa müessiriyetinin olmaması şeklinde sıralanabilir. Kur'an'dan ilgili ayetlerle konu delillendirilmektedir. Bu itibarla Kur'an'ın temel amacının insanoğlunun ruhunu eğitmek olduğu düşüncesi hakimdir. Ruh ise ne erkektir ne de dişidir. Dolayısıyla kadın veya erkek olmak ruh ile değil, bedenle ilgili bir durumdur (s.49). İş taksimi olan ve yürütme meselelerini şerh eden fikhî konularda, hangi işlerin şartının müzekkerlik ve yasağının müenneslik olduğu açıklanmaktadır. Fakat bu durum yürütmeye yönelik işlere bağlıdır. Tefsirî, kelâmî, felsefî ve irfânî konularda ise müzekkerlik ve müenneslikten söz edilmemektedir (s.70).

Meselenin bu noktasında konu insanın yaratılışına getirilir. Kur'an'ın insanların bir erkekle bir kadından yaratıldığını vurgulaması ile tek tek insanların hem erkek hem de kadına dayanan bir bidayetinin olduğu belirtilir. Örneğin melekler Allah'ın katında değerli varlıklardır ve onların da cinsiyetleri yoktur (el-Bakara 2/161; en-Nisâ 4/166; el-Enbiyâ 21/26-27; el-Ahzâb 33/56; ez-Zuhruf 43/19; en-Necm 53/27; Abese 80/15-16).

İnsanın yaratılışı ve hilâfeti ekseninde konu detaylandırılmaktadır. İnsan çamurdan yaratılmış (Sâd 38/71), sonra da ona ilâhî ruh üflenmiştir (el-Hicr 15/29). Yazarın ifadesiyle tüm yaratılış teorilerinde beden ruhtan sonra gelmektedir. Öte yandan Allah her iki cinsin üzerine de yemin etmiştir (el-Leyl 92/3). Zira kadın ve erkek zevcdir, yani birbirinin eşidir. Kur'an'da aynı kelime kullanılmıştır (en-Nisâ 4/1; el-Kıyâme 75/39). Erkek kadının zevci olduğu gibi, kadın da erkeğin zevcidir (s.82).

İnsanın halifeliliğinin şartı bu sebeple cinsiyette aranmamış, kâmil insan olmak yeterli sayılmıştır (el-Bakara 2/30-31). Bedeni bir anlamda tahkir eden yazar, onun insan hakikatinin bütünü olmadığını, hatta onun bir parçası da olmadığını savunmuştur. Çünkü bütün oluşlarda beden alet mesabesindedir. Mesela su

içerken yudumlamak ağız ortamının işi olsa da doymak ve susuzluğun kalkması ruhun işidir. Diğer tüm hislerde de durum aynı şekildedir.

Kur'ân'da üç grup ayetin olduğu ifade edilmektedir. Bunlardan birinci grupta tüm insanlara seslenen “nâs”, “insan” veya “men” /her kim ki anlamında kullanımlar bunu karşılamaktadır. İkinci grup ayetlerde erkeklerden söz edilmekte ve adeta onlara seslenilmektedir. Ancak bu da Arapçanın muhavere kültürü sadedinde kadını da kapsayan bir anlatım tarzıdır. Üçüncü grup ayetlerde ise her iki cinse beraberce seslenilmektedir. “*Erkek olsun, kadın olsun, bir mü'min olarak kim Salih bir amelde bulunursa...*” (en-Nahl 16/97) ayeti örnek olarak verilmiştir.

Kur'ân'da örnek kadınlara da değinen yazar, Kur'ân'ın tehlike gördüğü hususlarla daha çok ilgilendiğini, kadınların da bu konulardan birisi olduğunu ifade etmiştir. Ayetlerin nüzul günlerinde kadının saygınlığının kalmamış olduğunun altı çizilmektedir (s.105). Bu bağlamda verilen örneklerden en çarpıcısı şüphesiz Hz. Yusuf ile Hz. Meryem'in karşılaştırmalı olarak anlatıldığı bölümdür. Kur'ân'da Yusuf için “Rabbinin burhanını görmese o da ona meyledecekti.” denilirken (Yusuf 12/24), Meryem hakkında “(Meryem) şöyle dedi: ‘Ben senden Allah’a sığınırım. Eğer Allah’tan korkuyorsan (bana dokunma).’” (Meryem 19/18)

Bazı lokal örneklerle zaman zaman kadının erkeğe üstünlüğü de iddia edilmektedir. Yazar, Hz. Meryem'in annesinin -doğan bebeğin kız olması üzerine- “erkek kız gibi değil” benzetmesini bu minvalde anlamıştır. Ayeti tersinden anlayanlar olsa da yazar aslında bu temsili doğrudan bir benzetme olarak görmüş ve manası “Erkek asla bu kız çocuğu gibi olamaz.” demektir, yorumunu yapmıştır (Âl-i İmrân 3/36). İlâhi dinlerin yerleşmesindeki rolleriyle öne çıkan üç kadın olarak tavsif edilen Musa'nın annesi, kız kardeşi ve Firavun'un karısı çok değerlidir. Kız kardeşi sütanne bulma teklifinde bulunurken, Firavun'un karısı da evlat edilme teklifinde bulunmuştu (el-Kasas 28/9, 12).

Kur'ân'da zikredilen iyi ve kötü kadın-erkek tiplerini esasen kendi cinslerine örnek olsunlar diye değil, insanların tamamına örnek olsunlar diye zikredilmiştir. Mesela Tahrîm Sûresi'nde bahsi geçen dört kadın buna misaldir. “Allah inkâr edenler hususunda Nuh'un karısını misal verdi...” (et-Tahrîm 66/10); “Allah inananlar hakkında Firavun'un karısını misal verdi...” (et-Tahrîm 66/11) O da “Rabbim cennetin içinde katında bana bir ev yap.” derken cenneti değil, Rabbini istediğini ihsas ettiriyor, denmektedir. Yazar Meryem'in kerametlerini Zekeriyya'nın mucizesi veya İsa'nın irhâsı olarak değerlendiren

Mutezile'ye karşı çıkmaktadır. Ona göre Meryem'in kerametleri Zekeriyya'nın Allah'tan Yahya'yı dilemesine vesile olmuştur (s.125). Meryem'in sıddıka olmasının sebebi başkalarının kabulde zorlanacağı şeyleri ayet ve alamet istemeden kabul etmesindedir (s.128). Oysa Zekeriyya alamet istemişti (Âl-i İmrân 3/41).

Ancak teşrîi vahiy erkeklere verilmiştir. Çünkü risalet uygulama ve icra ister, hükümleri açıklama, savaş ve barışa liderlik, malların tanzimi ve dağıtılması vs. erkeklere verilmiştir (Yusuf 12/109; el-Enbiyâ 21/7). Kadınların üstünlüğü ise burada aranmamalıdır. Kadın yalnız İslâm kültüründe değil, diğer geçmiş vahiy kültürlerinde de çok mühim bir konuma sahiptir. Kur'an'da anlatılan misaller bunun örneği sayılmıştır.

### İrfanda Kadın

Bu başlık altında yine tekraren erkeklik ve dişiliğin icrâi meselelerde önemli olduğu, öte yandan insanın Allah'a kul olmasına, hilafet makamına ve ahiret süreçlerindeki ahvali açısından cinsiyetsiz olarak telakki edilmesine vurgu yapılmıştır. Kemalleri kazanma türlerinde akıl yolu, gönül yolu, pratik akıl, teorik akıl gibi tasnifler yapan Cevâdî Âmûlî, kadının bu tasnifteki konumunu yüceltmiş ve onun kemale ermede daha avantajlı olduğunu savunmuştur.

İbrahim'in "Batanları sevmem..." demesi gönül yoluyla akıl yolunu birleştirmesindedir (s.168). İlâhî marifetlere ulaşmanın yolu; akıl ve gönül yolu olmak üzere ikidir. Akıl yolu belli bir dönem insanın önünü açarken, gönül yolu beşikten mezara kadar devam eder. Kadında gönül yolu güçlüdür. Kadının öğüt alma tarafı daha güçlüdür (s.170). Buna mukabil kadının bedeni daha zayıftır. Ancak bedenin salâbeti değil, selameti önemlidir. Örneğin daha güçlü kolları olan, daha iyi düşünür demek değildir. Bazı erkeklerin kalp hastası diye tarif edilmesi söz konusudur, böyle bir tarif kadına yapılmamıştır (el-Ahzâb 33/32) (s.174). "Kadında da teberrec hastalığı olabilir." denmektedir. Allah, nefis terbiyesi yolunda kadınları daha donanımlı yaratmıştır. Kadının gönül yönü, kolay ağlaması buna delil gösterilmiştir (s.183).

İrfan açısından kadının konumunda anneliği de önemli bir vurgu olarak dikkat çekmektedir. Otuz ay boyunca anne iki kişiyi de korur ve besler (kendisi ve yavrusu). Baba nutfe temelinde helal yemekle görevliyken, anne için bu süre 30 aydır (s.182). Bir diğer örnek "haml" ile "himl" arasındaki fark olarak açıklanmaktadır (el-Hac 22/2; Fâtır 35/18). Erkek sırtında yük taşır, kadın

karnında. Bu yüklerin keyfiyeti kadın ve erkek için ayrı ayrı tanzim edilmiştir. Konunun sonunda kadının iffetinin onun cemalinin bir çeşit zekâtı olduğu belirtilmektedir (s.184). Nübüvvet ve risaletin kaynağının velayet olduğu, velayette ise kadınla erkeğin arasında bir fark bulunmadığı ifade edilmektedir. Yazar burada yine ilâhî isimlerle bağlantı kurarak kadının ilâhî isimlerin mazharı olma noktasındaki etkinliğine dikkat çekmektedir. Bu sebeple erkeği cezp ettiği, oysa erkeğin edilgen olduğu söylenir. Ayrıca kadın Allah'ın yaratıcılık mazharı olduğundan, rahimde ceninin oluşumunda rol sahibidir (s.202).

Bölümün sonunda kadınların irfânî makamlarına işaretlerle Şamlı Râbiâ adında bir kadının faziletlerini anlatmış, meşhur Rabiâ el-Adeviyye'nin de adından ayrıca zikretmiştir.

### **Burhanda Kadın**

Bu bahiste yazar erkek ve dişiliğin suretle değil, maddeyle ilgili bir şey olduğunu beyanla söze başlamıştır. Aklın yol göstericiliği açısından yaratılışta kadın ve erkek arasında bir farkın gözetilmediği belirtilmektedir. Neticede insan ahseni'l-mahlûkîn olduğu için Allah da ahsenü'l-hâlıkîndir (el-Mü'minûn 23/12-13). Bu da gösterir ki bu durum işin madde kısmıyla ilgili değildir çünkü bu gelişim aşamaları hayvanlarda da vardır. Soyut ruh meleklerde de vardır. Oysa insan türâb, tîn, hame-i mesnûn, sâlsâli ke'l-fahhâr aşamalarından geçmiş, meleklerle öğretmen olmuştur. İşte böyle bir insan, yaratılmışların en güzeli olmuştur (s.220).

İrfanda kadın bölümünde kadının gönül yolunu daha iyi bildiği vurgulanırken, bu bölümde de “Güdüleri bağlamanın yolu onları ta'til etmek değil, tâdil etmektir.” denilmiş ve “akla arzu ve güdüleri önlemesi, bu cehalet ve şehvet âsisinin dizlerini bağlaması nedeniyle akıl denmektedir.” tespiti paylaşılmıştır. Bu manada peygamberlere karşı gelen tüm yalancı peygamberlerin erkek olduğu hatırlatılarak, kadının bu konumda da erdeminin altı çizilmektedir.

Erkeğin teorik akılda üstünlüğüne, kadının da pratik akılda üstünlüğüne işaret eden yazar, “Yakîn, cezm, zan, vehim, hayal vs. teorik aklın pozisyonları; niyet, azim, ihlas, irade, sevgi, tevellâ, teberrâ, takva, adalet vs. pratik aklın parçalarıdır.” derken faziletin ölçüsünün ikinci grupta arandığını da belirtmektedir. Mesela hakkın karşısında teslim olmamak cesaret değil, tehevürdür (boyun eğmemek, dik başlılık). Oysa Belkıs “Süleyman'la birlikte alemlerin Rabbi'ne teslim oldum.” demiştir (Süleyman'a teslim oldum dememiştir.) (en-Neml 27/44).

Bu başlık altında kadınların hukukuna dair bazı meselelere de işaret edildiğini görüyoruz. Bunları da şu şekilde özetleyebiliriz: Kadınların mirastan payının eksik olması, önemli bir husus olarak görülmemiştir. Çünkü mal sahibi olmak, erdem sahibi olmak demek değildir. Âmûlî'ye göre şahitlikte iki kadının bir erkeğe karşılık şahit olması; kadının aklının eksikliğinden değil, hafızasının zayıflığındandır. Burada teorik akıl, pratik akıl ayrımına da zımnen bir gönderme vardır. (s.282). Kadının Cuma namazına gitmeyişi azimet esasıyla değil, ruhsat esasıyla teamül kazanmıştır (s.302). Erkeğin kavvam oluşu mutlak değildir, kocalık görevi sadededendir. Yoksa normalde böyle bir şey yoktur. Görev beyanı olup erdem belirtisi değildir veya kadın için noksanlık alameti değildir (s.311). “Onlarla iyilikle (maruf) ile geçinin.” buyrulur. Maruf; resmiyet kazanan, aklın resmen tanıdığı, vahiy ve şeriat sahibi katında resmen tanınan şey demektir (s.314). Kur’ân’da bir dizi değer biçmeler bedenle ilgilidir. Diyet ve miras meselesi de böyledir. Fakat eğitim-öğretim meseleleri böyle değildir (s.341). Zina eden kadını affetmemek, erkeği affetmek, hırsız kadını affetmek, erkeği affetmemek cahiliye adetlerindedir (s.344-45). Cevâdî Âmûlî bölümün sonunda aklı üstünlükleri ve çeşitli şecaat ve kabiliyetleriyle öne çıkmış bazı hanımlardan da bahsetmiştir.

### **Şüphelerin ve karşıt rivayetlerin çözümü**

Kısmen diğer bölümlerden alıntı ve tekrarların olduğu bu son bölümde kadın konusuyla alakalı olarak Kur’ân’da, Şii kaynaklı birtakım rivayetlerde ve siyer tarihinde tartışmalı bazı konulara, belli bir sıra gözetmeden kısa kısa cevaplar verilmiştir. Bu minvalde bu son bölüme kısa bir girişin yapıldığını görüyoruz. Burada manevî kemallere erişmede cinsiyetin etkisizliği ifade edilmiştir. Ardından kitabın temel maksadına ve mesajına uygun olmasa da yazarın Cemel Savaşı’ndaki tutumu sebebiyle Hz. Aişe’yi yergiye varan bir başlıkla andığını görüyoruz. Devam eden başlıklarda ise daha çok hukukî içerikli şu hususlar konu edilmektedir: Kadının mirastan eksik pay alması, şahitliği ve unutkanlığı ile ilgili rivayetlerin değerlendirilmesi, bazı tekliflerin kadına yüklenmemesinin hikmeti, kadın ve erkeğin arasındaki farklılıkların hikmeti, erkeğin dünyevî umurda kayyum oluşunun anlamı, kadının kadı olamamasının gerekçeleri, kadının diyetiyle erkeğin diyetinin eşit olmamasının sebepleri, kadının seyyide olması durumunda hakkındaki hukukî muamelelerin detayları, kadının hicabının altındaki hikmet.



*Celâl ve Cemâl Aynasında Kadın* isimli bu eser, her ne kadar kadın konusuna daha çok Şii-tasavvufî bir çizgide bakış yapsa da konuya duyarlı araştırmacılar için genel manada ufuk açan tespit, temsil ve teklifler de içermektedir.

## ***Geleceğimizde İslâm Var (L'İslam habite notre avenir)***

Roger Garaudy, Türk Edebiyatı Vakfı, çev. Cemal Aydın, 2014, İstanbul, 260 sayfa.

*Tamer YILDIRIM\**

1913'te doğan, uzun yıllar Marksist bir çevre içinde bulunan, 1982 yılında İslâm'ı seçen ve 2012 yılında ölen Roger Garaudy, 50'den fazla kitap yazmıştır ve bunların 30'a yakını Türkçeye çevrilmiştir. Fakat Müslüman olmadan yazdıklarının konusu ve içeriği büyük ölçüde genelde siyaset felsefesi özelde ise Marksizm ile ilgili olmuştur. Elimizdeki eser onun "Medeniyetler Diyaloğu" serisi için oluşturulmuştur. Bu alandaki ilk eserini *Medeniyetler Diyaloğu (Pour un dialogue des civilisations)* adıyla 1977'de neşretmiş, bu düşüncesini şekillendirmek için 1981'de *Geleceğimizde İslâm Var (L'İslam habite notre avenir)* adlı eseri yazmıştır. Bu konu ile ilgili bir diğer eseri de *Yaşayanlara Çağrı*'dır. Garaudy'nin eserlerinin Müslüman kültür veya düşünceyi bilen kişilere katkısı sınırlı olacaktır, bunu kendisi de kabul etmekte ve şöyle demektedir: "Benim kitabım Müslümanlar için değildir. Bunu Müslümanlara akıl vermek için değil, kendi vatandaşlarıma İslâm'ı duyurmak için yazdım. Hepsinin özü ise, İslâm bizim geleceğimizdir." Ancak bu durum daha ziyade onun İslâm ile ilgili yazdığı kitaplar için geçerlidir. Marksist düşünce ile ilgili eserleri bunun dışında tutmamız gerekir.

Esere takdim yazan Ali Merad, Garaudy'nin 70'li yıllardan itibaren düşüncesinin değişmeye başladığını ve büyük bir tutkuyla, bütün bir insanlık için Umut Projesi'ni destekleyip uygulanır hâle getirebilecek şeyleri aramaya koyulduğunu belirtir ve şöyle devam eder: "Böyle bir proje mecburen insanın

---

\* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, tameryildir@hotmail.com